

GERDA VAN
WAGENINGEN

ROMAN

*Rood
licht*

Gerda van Wageningen

Rood licht

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789020544503
ISBN e-book 9789020544510
NUR 344

© 2021 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Rood licht verscheen in 2012 onder de gelijknamige titel bij Uitgeverij Ellessy.

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design
Vormgeving binnenwerk Yvonne Reijsoo, Nyvonco

www.zomerenkeuning.nl

Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Zomer & Keuning vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Voor de papieren editie van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

I

‘Dan ga je toch niet mee?’

Clarisse verborg een diepe zucht en keek haar vriendin Ruth van der Westeinde verdrietig aan. ‘Je weet toch hoe het is,’ klonk het zacht.

‘Jazeker! Het is gewoon van de gekke! Je hebt een man die zich na de geboorte van jullie dochtertje gaandeweg is gaan gedragen als een Bijbelse aartsvader. Zoals orthodoxe moslimmannen uit een gehucht in een of ander gebergte soms doen, net hierheen gekomen in ons totaal andere landje, en daar spreekt iedereen dan schande van. Ineens mag je helemaal niets meer! Een vrouw met als enige recht het aanrecht!’

Terwijl Ruth briede, zuchtte Clarisse nogmaals en er drongen tranen in haar ogen.

‘Het ergste is, dat je het nog laat gebeuren ook,’ toeterde Ruth onbekommerd verder. ‘Waarom ben je zo veranderd? Waarom is hij zo veranderd? Als je dat eerder had geweten, was je immers nooit met hem getrouwd? Tenminste, dat mag ik hopen!!! Hé zeg, begin nu niet te janken. Je weet, dat ik daar niet tegen kan. Ik heb een grote mond en een klein hartje, dat weet ik best. Clarisse, dit is toch geen leven voor een vlotte moderne en nog jonge vrouw? Hemel, je bent in oktober 29 geworden. Is het soms verboden, om een beetje plezier in je leven te hebben?’

Ze snoot haar neus en ergerde zich aan zichzelf, terwijl ze moeite deed zich te vermennen. ‘Ik weet het ook wel, maar Ton doet altijd zo moeilijk als ik iets anders wil dan hij, en het is binnenkort kerstmis. Ik wil vredige kerstdagen, Ruth, geen herrie. En in januari moet mijn moeder geopereerd worden en...’

‘Die kerstfair is anders hartstikke leuk, hoor ik van vriendinnen die er vorig jaar zijn geweest. Wat is nu een onschuldiger uitje, dan met je beste vriendin een dagje naar een kerstfair te gaan?’

‘Ja, dat zou je denken, maar... Nu ja, Ton wil het niet hebben, zei hij, toen ik het hem vroeg.’

Ruth haalde diep adem en bedwong zichtbaar een nieuwe uitbraak van onbarmhartige openhartigheden, waarin ze de mening over de houding van Ton met graagte uitgebreid uit de doeken zou doen. ‘Je vroeg aan hem of je weg mocht? Hallo, Clarisse, sinds wanneer moet je zoiets vragen???’

‘Toch doet hij zijn best,’ schoot de ander onmiddellijk in de verdediging. ‘Hij heeft meegeholpen de kerstboom in huis te krijgen en heeft er de lampjes in gehangen.’

‘Tjonge!’

‘Spot er niet mee, Ruth.’

‘Goed dan. Maar waar is de rustige, goedge man gebleven met wie je vier jaar geleden trouwde, en van wie je zoveel hield?’

‘Je weet dat zijn familie uit een streng gelovig dorp komt.’

‘Ja, en? Ik zie het verband niet.’

‘Hij was eraan ontgroeit, dat zei hij ook altijd, maar sinds Valerie geboren is, staat hij erg onder invloed van zijn ouders. Die vinden het maar niets: moderne werkende moeders. Ze zeggen dat die hun kinderen verwaarlozen en een dag in de week oppassen is al helemaal uit de boze.’

‘Slapjanus, dat hij zich dat aan laat leunen en jou niet verdedigt.’

‘Zijn vader is ziekelijk en je weet dat hij jaren geleden de boerderij van de familie voor een mooi bedrag heeft verkocht.’

‘Zo, dus Ton danst naar de pijpen van zijn vader in de hoop op een vette erfenis? De man is ergens in de zeventig, als ik me dat goed herinner. Hij leeft mogelijk nog tien of vijftien jaar.’

‘Zoiets, maar het klinkt zo berekenend als je het zo zegt. Wie weet zat het er altijd al in, maar heb ik het nooit willen zien. En we zitten best moeilijk met onze hypotheek, nu ik niet meer werk.’

‘Doe niet hetzelfde als hij. Hij mag dan zijn eigen redenen hebben om jou ineens te gaan behandelen zoals zijn overgrootvader een vrouw honderd jaar geleden behandelde, maar jij hoeft je daar toch niet in te schikken?’

‘Ik heb een bloedhekel aan ruzie, dat weet je. En al helemaal als Valerie daar getuige van is. Ze raakt altijd zo van streek als Ton boos op mij is.’

‘Ja, maar ondertussen bepaalt hij de regels van jullie leven en als je niet uitkijkt heb jij binnenkort helemaal niets meer te vertellen. Hoe langer dit duurt, hoe moeilijker het wordt om weer een normaal leven te kunnen leiden. Je had immers leuk werk? Dat gaf je op, toen de kleine meid geboren werd. Niet omdat jij dat wilde, maar omdat hij dat wilde. Zelf wilde je immers veel liever twee of misschien wel drie dagen in de week door blijven werken?’

Clarisse glimlachte weemoedig. ‘Op het beautycentrum had ik het erg naar mijn zin. Ik ben schoonheidsspecialiste, maar ik heb ook alle nodige diploma’s om zelfstandig als pedicure aan de slag te gaan en ik wilde graag cursussen gaan volgen om verschillende massages te mogen geven. Toen werd ik zwanger en begon Ton erop aan te dringen, dat ik na het zwangerschapsverlof thuis zou blijven. Hij wilde het woord papadag niet eens horen, hij werd er al misselijk van als hij het in de krant las, zei hij dan. Je weet dat mijn moeder niet op kan passen. Ze liep toen al niet meer zo lekker en pa zou toen snel met pensioen gaan. Hij wilde zich niet binden als hij eindelijk vrij zou zijn.’

‘Zo lang als ik je vader ken, hoorde ik hem zeggen: later als ik met pensioen ben, dan... En dan volgden de meest wilde plannen, zoals het huis verkopen en met een camper de wereld doortrekken. Bij al die plannen ging je moeder steeds zuiniger kijken. Toen hij vorig jaar eindelijk van zijn grote vrijheid kon gaan genieten, bleek je moeder nauwelijks meer te kunnen lopen omdat ze een versleten knie had.’

‘Ja.’ Clarisse glimlachte. ‘Nu wordt ze half januari geholpen en daarna moet ze revalideren en moet pa helpen in huis met boodschappen doen. Mam mag dan een paar weken niet eens autorijden en noem maar op.’

‘Dat is niet iets om je vrolijk over te maken.’

‘Nee, het laat alleen maar zien hoe vaak het leven anders loopt dan mensen denken en verwachten. Niet alleen bij mij.’

‘Je moeder knapt weer op en na de revalidatie wordt het nog spannend daar, of je vader zijn reisplannen door gaat zetten.’

‘Mam wil helemaal niet om de haverklap wekenlang van huis zijn.’

‘Je vader wel. Het zal dus inschikken worden aan beide kanten. Soms weg, andere keren gewoon thuisblijven, zoals je moeder wil.’

‘Maar pa levert zijn vrijheid niet in en van vaste oppasdagen zal dan nog steeds geen sprake zijn. Bovendien wil Ton inmiddels graag een tweede kind. Zijn ouders verlangen naar een kleinzoon, een stamhouder om de naam van de familie voort te laten bestaan.’

‘En jij?’

‘Ruth, eerlijk is eerlijk, ik krijg het nu al Spaans benauwd van alle eisen die Ton momenteel aan mij stelt. Hoe kan ik dan aan een tweede kind gaan denken?’ Ze bloosde en keek Ruth nauwelijks aan. ‘Ik slik de pil nu stiekem. Onder deze omstandigheden wil ik niet nog een kind krijgen.’

‘Nu ben je tenminste verstandig! Begin daar pas aan, als jij en hij een mooie balans hebben bereikt.’

Het gezicht van Clarisse versomberde meteen.

‘Je verwacht niet eens meer dat dit lukt,’ trok Ruth meteen de conclusie. Want ze hadden over dit onderwerp al vaker gesproken, de twee vriendinnen.

‘Je weet dat ik zo heel nu en dan weleens aan een scheiding heb gedacht,’ uitte Clarisse onzeker haar diepste gedachten.

‘Weet Ton dat?’

Ze schudde gelaten het hoofd. ‘Ik heb er geen idee van, wat er dan gaat gebeuren.’

‘Opnieuw, het lijkt wel de vorige eeuw bij jou thuis! Clarisse, je bent een vrouw van deze tijd. Dit laat je toch niet met je gebeuren?’

‘Misschien moet ik wel,’ verzuchtte de ander verdrietig. ‘Een scheiding, mag ik dat mijn kind wel aandoen?’

‘Mag je het je dochter aandoen, op te groeien met een moeder die zich doodongelukkig voelt? Mag je je dochter leren, dat vrouwen geen rechten hebben en alleen maar goed genoeg zijn om naar de pijpen van hun echtgenoten te dansen?’

‘Doe ik dat dan, Ruth?’

‘Je zegt alleen de lieve vrede te willen bewaren en dat begrijp ik best. Dat willen de meeste vrouwen. Maar Clarisse, hoe ver ga je daarin? En hoe ver gaat Ton erin, zijn eigen wil door te drukken ten koste van jou? Wat je mag of niet mag, wordt steeds verder ingeperkt. Waar leg jij je grens? Is het nu echt zo erg, om daar eens een keer flink ruzie over te maken?’

‘Ik ben daar bang voor. Het is niet vaak gebeurd, maar Ton kan dan erg driftig worden.’

‘O. Wat doet hij dan?’

‘Schelden.’

‘Slaan?’

‘Nee Ruth, hij heeft me nog nooit geslagen, maar woorden kunnen ook pijn doen, misschien nog wel meer dan klappen. Hij kan me dan zo gemeen naar beneden halen.’

‘Geef hem een weerwoord. Geef aan, dat er een grens is van wat je accepteert en dat hij de gevolgen moet dragen als hij die grens passeert.’

‘Wat dan?’

‘Dat bepaal jij zelf en niemand anders, Claris. Ik bedoel maar, hoe erg is het nu, dat je een dagje samen met je beste vriendin naar een kerstfair wilt gaan, en dat je je moeder

vraagt die dag voor een keertje op Valerie te passen? Je vader mag dan wel mopperen, maar die trekt zich wel terug op de zolder om achter zijn computer reisplannen uit te werken.'

'Dat klinkt heel smalend, maar mijn vader heeft er jaren van gedroomd om te gaan reizen.'

'Het is iets waar hij blijkbaar plezier aan beleeft en inderdaad, daar is niets mis mee.'

'Nou dan!'

'Je moeder is gek op Valerie.'

'Maar het meisje wil rennen en spelen en die knie van mam doet zoveel pijn.'

'Ja. Dan slikt ze flink wat paracetamol en ze verdraagt de rest van de pijn moedig, omdat ze er zo van geniet haar enige kleindochter een dagje om zich heen te hebben. Zo vaak gebeurt dat uiteindelijk niet. Geef een paar leuke kinderfilms mee, die ze samen kunnen kijken. Valerie houdt van televisie en je moeder kan erbij blijven zitten.'

'Ton vindt dat er veel slechte invloed van die films uitgaat.'

'Ja hoor. Daar gaan we weer!' Ruth stond op. 'We kunnen hier nog eindeloos over door blijven zagen, lieve kind. Maar denk er maar eens goed over na. Of je schikt je en dan moet je niet mopperen over het leven dat je tegemoet gaat, of je geeft je grenzen aan en je accepteert de gevolgen die dat zal hebben.'

'In het uiterste geval misschien toch een scheiding,' fluisterde Clarisse bedrukt.

'In het uiterste geval misschien wel, maar hoe langer je wacht met dat aangeven van je grenzen, hoe moeilijker het voor jou wordt om ermee te beginnen, en ook voor Ton om ze te accepteren. Maar nu moet ik gaan. Echt. Misschien vraag ik Sofie wel om in jouw plaats mee te gaan.'

Ze keek Ruth even later na met een brok in haar keel en toen ze met een vers kopje thee op de bank zat om nog eens aan dit gesprek terug te denken, besefte Clarisse meer dan

ooit, dat Ruth gelijk had. Een openhartig gesprek tussen Ton en haar was onvermijdelijk geworden.

Later die dag, nadat ze Valerie in bad had gedaan en het meisje na het eten nog even op mocht blijven tot haar vader thuis zou komen, zat Clarisse peinzend met een glaasje rode wijn in haar favoriete stoel bij het raam. Ze staarde maar wat de tuin in. Aan de vetbollen hingen twee pimpelmezen, een paar vinken scharrelden over de grond op zoek naar op de grond gevallen voer. Op de voedertafel ruzieden een paar Turkse tortels, mooie duifjes die volgens Ton alleen maar alles onder poepten. Ze haalde diep adem. Het gesprek met Ruth zat haar dwars. Zou haar vriendin haar werkelijk zien als een angstig doetje? Was ze dat geworden in de paar jaar van haar huwelijk? Nee, Ton was pas veranderd toen Valerie geboren was. Ze drukte nare gedachten over haar huwelijk meestal welbewust naar de achtergrond, maar Ruth had gelijk, meer dan gelijk. Het was een zwaktebod om alles op zijn beloop te laten, omdat ze bang was voor de gevolgen. Ongemerkt was haar leven zo veranderd, dat ze zich er regelmatig doodongelukkig over kon voelen. Ze was het aan zichzelf en ook aan Ton verplicht, een keer eerlijk en openhartig te zijn over haar werkelijke gevoelens. Ook al werd hij nog zo boos, ook al zou hij gaan schelden zoals hij kon doen, ook al zou hij weer denigrerende opmerkingen maken en haar daarmee naar beneden halen, vooral in het bijzijn van zijn eigen familie. Ze liep nu aldoor op eieren. Deed aardig tegen haar schoonouders, terwijl ze hen in feite helemaal niet aardig vond en als ze eerlijk was had ze dat ook nooit gedaan. Ze leefden in zo'n andere wereld, in dat kleine dorp en met hun strenge geloof, waarin zij altijd gelijk hadden en mensen van andere kerken nooit. Ze had het al meteen toen ze daar voor het eerst was geweest, benepen gevonden, maar ze had wel haar best gedaan om het te begrijpen. Het was niet gelukt, maar dacht dat ze er weinig

last van zou hebben omdat ze daar niet woonde.

Ze wilde haar eigen ouders niet ongerust maken met haar verdriet. Ze zouden er verdrietig van worden, als ze wisten dat ze de laatste tijd serieus met de gedachte aan een scheiding had gespeeld. Ze zou het beste met een onpartijdig iemand kunnen gaan praten, naar een psycholoog gaan of zo, maar daarvoor moest ze een flinke eigen bijdrage betalen en dat zou nog meer denigrerende opmerkingen van haar man losmaken.

Maar ze zat inderdaad klem. De woorden van Ruth waren verhelderend geweest en waren hard aangekomen. Het niet meegaan naar de kerstfair was een ding, maar het stond symbool voor iets dat veel verder ging. Het ging over haar leven nu en vooral ook over haar leven in de toekomst. Ze beet op haar lip om een paar opkomende tranen te onderdrukken.

Valerie had slaap en jengelde. Clarisse stond op. Ton was laat, hij had al een halfuur geleden thuis moeten zijn. Het eten stond te verpieteren. Ze pakte haar dochttertje op en bracht haar naar bed. Ze las nog een stukje voor tot het meisje bijna in slaap was gevallen. Beneden hoorde ze op dat moment de voordeur met een knal in het slot vallen. Oei, Ton was weer thuis en ze hoorde zo wel, dat hij niet bepaald in het allerbeste humeur verkeerde. Geen goed moment voor een gesprek dat alles moest oplossen, dat wist ze nu al. Ze moest maar wachten tot hij in een beter humeur verkeerde, dan had ze immers de meeste kans om er iets mee te bereiken.

Terwijl ze naar beneden liep, bonsde haar hart in haar keel. Was ze nu bang voor haar man? Dat niet, meende ze terwijl ze de laatste tree nam. Maar ze zag ertegen op, want wat er ook was gebeurd, zij zou er de schuld wel weer van krijgen, zoals zo vaak gebeurde in de afgelopen tijd.

Monsterend keek ze naar het strakke gezicht van de man die ze ooit, nu leek het wel een eeuwigheid geleden, zo lief had gehad. ‘Stond je in de file?’ vroeg ze voorzichtig.

Ton smet net zijn laptop in een hoek. ‘Nee. Is het eten

nu nog niet klaar? Waar is Valerie?’

‘Ik heb haar net naar bed gebracht, ze viel om van de slaap.’

‘Je wilde natuurlijk van haar af zijn en gunde mij geen leuk moment met mijn dochttertje. Waar blijft dat eten?’

Ze zuchtte en hield binnen wat ze had willen zeggen. Dat dit nu precies de reden was waarom ze zich zo vaak ongelukkig voelde, waarom ze tegenwoordig niet zo goed meer kon slapen en hoe ze zich ’s nachts een heel enkele keer in slaap dronk met twee of drie glaasjes wijn. Dat wist niemand, zelfs Ruth niet, het was haar grote geheim. Maar als de verdrietige gedachten door haar hoofd bleven razen, werd ze rozig van die wijn op haar inmiddels lege maag en dan sliep ze toch nog een paar uurtjes. Zwijgend ging ze naar de keuken en even later stonden de haastig opgewarmde pannen met aardappelen en de sperziebonen op tafel. Gelukkig had ze rundvlees gestoofd, dat was tenminste niet verpieterd. Ton ging zitten en keek haar ontevreden aan. ‘Er gaan geruchten dat het niet goed gaat met de zaak. We moesten nablijven. Ze willen afslanken. Dat betekent dus dat er ontslagen gaan vallen.’

‘Veel bedrijven hebben het moeilijk,’ knikte ze zo neutraal mogelijk, zich ervan bewust dat ze weer alles inslikte wat ze graag had willen zeggen.

‘Ja, jij hebt makkelijk praten. Jij zit comfortabel hele dagen thuis met geen enkele andere zorg dan een beetje naar Valerie om te kijken.’

‘Wiens schuld is dat?’ vatte ze moed. ‘Ik wilde maar wat graag blijven werken, nadat ze was geboren.’

Ze zag zijn ogen woedend opvlammen. ‘Als ik eruit vlieg, moeten we het huis verkopen en misschien wel verhuizen voor een andere baan. Dan wil ik terug naar het dorp waar mijn ouders wonen. Hier in de stad ondergaan jij en Valerie veel te veel slechte invloeden.’

‘We wonen niet in een stad, maar in een flink dorp. Barendrecht ligt aardig, zo langs de rivier waar het heerlijk

wandelen is, en jij werkt in Rotterdam, dat is dichtbij en...'

'Wat weten we het weer beter!' sneerde hij. Ze zweeg prompt in alle talen en at. Niets zeggen beseftte ze, zoals ze zo vaak deed. En Ruth had gelijk, zoals ze te vaak had gedaan. Dat openhartige gesprek zou er moeten komen, binnen nu en niet al te lange tijd, want zo kon ze eenvoudig niet verder gaan. Zo wilde ze ook niet langer verder gaan. Ze rechtte haar schouders en keek hem recht in de ogen. "Als jij ontslagen wordt, kan ik in het ergste geval weer gaan werken, als jij op Valerie past,' antwoordde ze.

Ze had vanzelfsprekend niets kunnen zeggen dat hij erger vond. 'Wat denk je wel van me?' snibde Ton. 'Dat ik mijn eigen gezin niet zou kunnen onderhouden?'

'Ontslagen worden als het slecht gaat met een bedrijf is geen schande,' reageerde ze veel rustiger dan ze zich voelde.

'Zoals ik zeg, je begrijpt er helemaal niets van.'

'Dat zal dan wel niet. Het enige wat ik de laatste tijd maar al te goed begrijp, is dat ongeacht wat ik doe of juist niet doe, zeg of juist niet zeg, het nooit meer goed is in jouw ogen. Daarnaast mag ik dit niet, had ik dat juist wel moeten doen en nog veel meer. Ik wil scheiden.'

Ze schrok van zichzelf en enkele ogenblikken lang keek hij haar in opperste verbazing aan.

'Je vindt nooit meer een vent die zo goed voor je is als ik. Beseft je dat eigenlijk wel? Mijn ouders hebben bovendien altijd wel gezegd, dat je niet goed genoeg voor me was. Scheiden? Hoe haal je het in je stomme hersens? Waar wil je van gaan leven, als ik niet voor je zorg?'

'Werken.'

'En mijn dochter in een kinderopvang dumpen? Nooit van zijn leven! Als je weg wilt gaan, moet je dat zelf weten, dan houd ik je niet tegen, want ik kan wel wat beters krijgen. Maar Valerie blijft bij mij en zodra je hier de deur achter je dicht trekt, zie je haar nooit meer.'

Ze werd opnieuw bang. Ze wist dat hij ver zou gaan om haar dwars te zitten. Waarom had ze haar diepste gedachten zo bot op tafel gegooid, op een moment dat hij toch al sterk uit zijn humeur was en dat misschien niet eens zonder reden? Ze slikte alles in wat ze verder had willen zeggen, en het was net of ze niet kon zeggen wat hij nu van haar verwachtte. Medeleven tonen, ach en o roepen, omdat hij het toch zo zwaar had op zijn werk en met een vrouw die in zijn ogen tegenwoordig op alle fronten tekortschoot. Ook in bed, dat herhaalde hij vaak. Dat zou straks nog wel komen, besefte ze, en hij zou, misschien wel bij wijze van straf, vanavond wel weer zijn gang willen gaan, of zij nu wilde of niet. Een man had er immers recht op als hij getrouwd was? Zo was hij gaan denken.

‘Vroeger was je altijd zo begripvol,’ fluisterde ze na een lange en drukkende stilte, waarna hij ten slotte opmerkte dat de aardappelen te gaar waren en de sperziebonen juist niet, dat de stooflappen van zijn moeder tien keer lekkerder waren dan de lappen leer die zij als stoofvlees op tafel zette.

‘Begripvol ben ik nog altijd,’ was zijn stellige overtuiging. ‘Vroeger deed je beter je best om naar behoren voor je man te zorgen. Ik ga naar boven. Ik moet nog werken.’ Hij verdween naar de zolderkamer waar ze zijn computer wist. Ze wist ook, wat dat werken inhield. Spelletjes doen en later op de avond naar porno kijken, waarna hij dan opgewonden in bed kroop om bij haar zijn genot te zoeken, zonder zich erom te bekommeren of het voor haar wel fijn was of niet.

Ruth had meer dan gelijk. Dit was absoluut niet het leven wat ze wilde. Ze wilde in deze situatie al helemaal geen tweede kind. Ton wist immers niet dat ze nog steeds de pil slikte. Hij mopperde soms dat ze nog niet zwanger was en dan zweeg ze.

Ze moest inderdaad maar eens goed na gaan denken wat ze eigenlijk precies wilde, nu de zaken er zo voor stonden. Ze

kon nog een allerlaatste poging doen om haar huwelijk te red- den, wat alleen mogelijk was als de man terugkwam waar ze vier jaar geleden mee getrouwd was, in de vaste overtuiging dat het voor altijd zou zijn. Maar dat moest de allerlaatste keer zijn. Als Ton op deze voet verder ging, moest ze op een ge- geven moment voor zichzelf kiezen en, uiteindelijk ook dat, voor haar dochtertje. Want een kind in deze sfeer op laten groeien was misschien wel het ergste wat ze een kindje aan kon doen.

Toen ze Ton koffie had gebracht boven op zijn kamer en ze zeker wist dat hij verdiept was in andere zaken, belde ze Ruth. 'Ik ga mee naar die fair. We gaan weg als Ton naar zijn werk is en komen terug voor hij weer thuis is, dan hoeft hij er niets van te weten.'

'Struisvogelpolitiek,' vond haar vriendin openhartig.

'Dat kan best zijn, maar Ruth, alles wat je vandaag tegen me hebt gezegd, dat was niet aan dovenmansoren gericht. Ton krijgt nog een allerlaatste kans, heb ik besloten, maar als er niets verbetert, ga ik bij hem weg. In de komende paar weken, tot na kerst en Nieuwjaar, ga ik nadenken wat ik in dat geval precies kan doen.'

'Goed zo. En denk erom: ik ben er voor je.'

'Dat weet ik en ik zal het nooit vergeten. Nu ga ik mijn moeder bellen, of ze die dag voor een keertje op Valerie wil passen.'